

REFERANDUM 2017 DEĞERLENDİRMESİ

Oy ve Ötesi

Sevgili Gönüllülerimiz,

Oy ve Ötesi olarak 2014 yılından bugüne kadar yer aldığımız altı seçimin birikimiyle, seçmen iradesinin sandığa yansması ile seçimlerin yasal mevzuata uygun ve şeffaf gerçekleşebilmesi için seçim sürecinin çeşitli noktalarında katkı sağladık. Bu çerçevede, 16 Nisan'da gerçekleşen halk oylamasında da, #OyVer kampanyamızla seçmenleri sandığa çağırırken, müşahitlik eğitimlerimizle sandık başında görev alacaklara, T3 ile ise sonuç tutanaklarının resmi verilerle karşılaştırılmasına ve dolayısıyla siyasi partilerin itiraz süreçlerine destek olduk.

Birinci günden itibaren Oy ve Ötesi'nin yola çıkış noktası ve tek dayanağı, 298 sayılı Seçim Kanunu ve bu kanuna dayanarak seçim sürecinin her adımını düzenleyen Yüksek Seçim Kurulu genelge ve kararlarıydı. Çünkü biliyorduk ki, gerçek anlamda tarafsız ve şeffaf bir seçim süreci ancak siyasi partilerden seçmenlere, Yüksek Seçim Kurulu görevlilerinden müşahitlere kadar herkesin bu kanun ve genelge çerçevesinde hareket etmesiyle mümkün olabilirdi. Biz gönüllülerimize hep bu çağırışı yaptık; eğitimlerimizde hep bu noktayı vurguladık.

Ancak 16 Nisan akşamı Yüksek Seçim Kurulu'nun aldığı mühürsüz pusulaların geçerli sayılması yönündeki 298 Sayılı Seçim Kanunu'na ve 135 Sayılı Genelge'ye aykırı olan kararı, her türlü niyetten ve referandum sonuçlarına olası etkisinden bağımsız olarak, referandumun şeffaflığını ve hukuka uygunluğunu geri dönüşü olmayacak şekilde zedeledi. Bu durum, çalışmalarımızı dayandırdığımız hukuki altyapıyla çelişerek, müşahit eğitimleri ve T3 analizi de dahil olmak üzere, yaptığımız tüm faaliyetlerimizin etkisini sorgulatmış olduğunu belirtmek isteriz. Oy ve Ötesi gönüllülerinin katıldığı referandum değerlendirme anketimize olan geri dönüşler de bu düşüncemizi doğruluyor.

Ayrıca ve özellikle vurgulamak isteriz ki seçimlerin adaleti ve şeffaflığı, sadece seçim gününü değil, seçim takviminin tamamını kapsayan kampanya sürecini ilgilendirir. Altı seçimlik deneyime sahip bir sivil toplum kuruluşu olarak, seçimlerin adil ve şeffaf olabilmesi için hukuk tarafından çerçevenilmiş kriterlerin hem seçim günü hem öncesindeki süreçte yerine getirilmesi gerektiğine her zaman inandık. Bu çerçevede, seçimlerin hukuka uygunluğu ve dolayısıyla toplumun huzuru adına aşağıda öne çıkardığımız evrensel kriterleri önemsiyoruz:

- Seçim kanununun ve yönetmeliğinin doğru olarak uygulanması,
- Kampanya finansmanı, tarafların halka görüşlerini eşit şartlarda aktarabilmesi, medya erişiminde fırsat eşitliği,
- Devlet olanakları ve parti kaynaklarının ayrımı, kamu kurumlarının ve devlet medya organlarının taraflara eşit mesafede duruşu,
- Toplantı ve ifade özgürlüğü,
- Seçmen kütüklerinin doğru ve şeffaf şekilde hazırlanması,
- Sayım ve tutanak birleştirme süreçlerinin şeffaflığı.

Yukarıdaki kriterler kapsamında taraf gözetmeksizin sürece katkı sağlamak amacıyla olan Oy ve Ötesi ekibi tüm gönüllüleri ile birlikte gerek seçim öncesinde, gerek seçim günü üzerine düşen görevi yılmadan gerçekleştirdi. Referandum kapsamında yaptığımız tüm çalışmaları ve elde ettiğimiz verilerin özetini aşağıda paylaşıyoruz.

Sayılarla OY ve ÖTESİ Çalışmaları

- Oy ve Ötesi olarak seçim gününe katkı sağlamak adına yaptığımız bilinçlendirme kampanyalarımız neticesinde 3 milyona yakın kişiye ulaştık. Yaklaşık 90.000 kişi online eğitimlerimizi izledi. Sandık kurulu üyeliği ve müşahitlik odaklı çağrılarımız sonucunda 25.000'e yakın gönüllümüz siyasi partiler aracılığı ile sandık başında görev aldı.
- Bu seçimde saha organizasyonu yapmasak da tutanak verilerinin toplanmasını kolaylaştıran T3 Tutanak Gönder mobil uygulamasını geliştirip, tüm seçmenlere sunduk. Dört günde 165.000 kişinin indirmiş olduğu mobil uygulamamız sayesinde seçim günü 80 ilden toplam 230.000 tutanak görseli sisteme kullanıcılar tarafından girildi. Türkiye'de ve dünyada bir ilk olan T3 uygulamamız, siyasi partilerin itiraz süreçlerini tamamlayabilmeleri için önemli bir katkı sağladı ve sürecin tamamlayıcısı oldu.

T3 Karşılaştırmamız ve Sonuçları

Son iki seçimde olduğu gibi bu seçimde de T3 Türkiye Tutanak Teyit Sistemi ile tutanak verilerinin sağlanmasını yaptık. Daha önceki seçimlerden hatırlanacağı üzere, T3'ün amacı sandık sonuç tutanaklarının doğru biçimde sonuçlara yansıdığını teyit etmek, YSK'nın SEÇSİS yazılımının sağlanmasını yapmaktır.

Bu çerçevede T3 Tutanak Gönder mobil uygulamamız aracılığı ile sizlerin gönderdiği Sandık Sonuç Tutanağı fotoğraflarını, partiler aracılığı ile aldığımız 432.000 taranmış Sandık Sonuç Tutanağı ve Sayım Döküm Cetvelini, birbiri ve sandıkların resmi sayısal sonuçlarıyla karşılaştırdık. Bu karşılaştırma için dünyanın dört bir yanındaki 90.000 T3 gönüllüsü 3 milyonun üzerinde veri girişi yaptı. Bu çalışmalarımızın sayısal sonuçlarını aşağıda görebilirsiniz:

1. Tutanak Teyit:

Toplam 166.679 tutanaktan 158.181 tekil tutanak T3 içinde teyit edildi. Tutanakların %94,9'unun sağlanmasını yaptığımız T3'te, Bayburt, Erzurum, Ağrı ve Gümüşhane'de %40'ın altında sağlama yapabildik.

Teyit ve analiz işlemleri sonunda 290 sandıkta kullanılan toplam 99.680 oyun dağılımları arasında uyumsuzluklar tespit edilmiştir. Bu oy sayısının Türkiye genelindeki toplam geçerli oy sayısına oranlandığında etkisinin %0,22 olduğu belirlenmiştir; resmi Sandık Sonuç Tutanağı ve Sayım Döküm Cetvellerine göre oy sayısı değişiminin de 5 bin civarında olduğu göz önüne alınınca buradaki doğrudan etkinin %0,01 seviyelerinde olduğu öngörülmektedir. Önemle vurgulamak isteriz ki, yaptığımız çalışma sandık başında tespit edilen sonuçların YSK'nın açıkladığı sonuçlarla tutarlılığı üzerindedir; oylama ve sandık başında oy sayımı sırasında oluşabilecek sorunları kapsamamaktadır.

2. Resmi verilere göre; %100 tek taraflı oy kullanılmış sandıklar:

Tercihin bir tarafa %100 oy oranı çıkan sandıkların sonuçları şu şekildedir.

Evet tercihi: Sandık sayısı: 960, Toplam oy sayısı: 89.158

Hayır tercihi: Sandık sayısı: 173, Toplam oy sayısı: 6.739

3. Resmi verilere göre; seçmen sayısından daha fazla oy kullanılan sandıklar:

YSK 16 Nisan halk oylamasında bir yenilik getirerek seçmen listelerine görevlileri de ekledi. Buna göre özel durumlar dışında sadece seçmen listesinde olan seçmenler sandıkta oy kullanabilecekti. Diğer yandan analizimiz sonucunda 2.397 sandıkta seçmen sayısından fazla oy kullanıldığını görüyoruz.

Bu aşamada, sayısal analizin yorumlanarak kamuoyundaki tartışmalara ışık tutması, ancak bu verilerin alındığı sandıkların detaylı ve münferit incelenmesi ile mümkündür. Siyasi Partilerle söz konusu tüm veriyi itiraz süresi dahilinde paylaşmış bulunuyoruz. Elimizdeki imkanlar dahilinde bu konuda gelen ek taleplere de katkı sağlamaya hazırız.

4. Karşılaştırma verisini herhangi bir kaynaktan alamadığımız sandık sayısı:

20.202 sandığı ve bu sandıklarda kullanılan 3.746.637 oyu bizimle veri paylaşmaya gönüllü siyasi parti sandık kurulu üyesi, müşahit ya da T3 gönüllüsü olmayışı nedeniyle ikinci bir kaynaktan teyit etmemiz mümkün olamadı. Resmi sonuçları, sadece resmi Sandık Sonuç Tutanağı ve Sayım Döküm Cetveli ile karşılaştırabildik.

Çağrı Merkezimizin Bulguları

Seçim günü, 07:00'den itibaren Türkiye Barolar Birliği ve Oy ve Ötesi gönüllü avukatlarının çalışmaya başladığı çağrı merkezimize ve sosyal medya üzerinden gelen 2000'e yakın çağrıya hukuki destek verdik. Çağrı merkezimize ulaşan 298 Sayılı Kanun ve 135 Sayılı Genelge kapsamındaki itiraz konuları içerisinde yoğun olarak öne çıkan maddeler şunlar oldu:

1. Sandık kurullarının seçim pusulalarını mühürlememesi veya yanlış (ön kısmını) mühürlemesi
2. Referandumda kullanılan mühürlerde, "tercih" yerine "evet" yazması
3. Kimlik kontrolü yapılmadan oy verme işlemine başlanması nedeniyle seçmenlerin yanlış sandıkta oy kullanması
4. Vatandaşların oy kullandıkları sandıklarda sayımı izlemeye alınmaması (Açık sayım ilkesinin ihlali)

2017 Referandum süreci, bireysel ve siyasi parti itirazları kapsamında sürmektedir. Dileğimiz, sürecin şeffaf, demokratik ve hukuki çerçevede, toplumun her kesiminin içine sinecek şekilde tamamlanabilmesi için tüm paydaşların çaba göstermeye devam etmesidir.

Detaylı raporumuzu sizlerle en kısa zamanda paylaşacak ve çalışmalarımız kapsamında katkıda bulunmaya devam edeceğiz. Bizimle bu yolda birlikte yürüyen tüm gönüllülerimize sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Sevgi ve Saygılarımızla,

Oy ve Ötesi